

Spis treści

Panorama	5
I. Przed bitwą i po bitwie	9
Nadzieje i nastroje	9
Legenda powstania	11
Romantyczne korzenie	16
Kraszewski kontra Kraszewski	17
Opinia publiczna jako źródło norm	20
<i>My i oni</i> , czyli Polska i Rosja. Syndrom popowstaniowy	22
II. Rynek idei: konserwatyści	25
„Mapa” stanowisk	25
Stańczycy	26
„Młodzi” konserwatyści warszawscy	29
Konserwatyści wobec pozytywistów	30
III. Pozytywiści — celne trafienie	31
Dwa porządki	31
Przewietrzenie Warszawy	32
Program — wersja kanoniczna	34
Komentarz	40
Pozytywizm — poznanie i terapia	41
IV. Balsam i trucizna. Jak się bada pozytywizm	49
Pozytywizm, którego nie było	49
Pozytywizm i rewizjoniści	50
Pozytywizm dialektyczny	51

Pozytywizm i jego tabu	52
Balsam i trucizna	55

V. Osnowa i wątek. Wielka trójca powieściopisarzy 56

Częściowe zagospodarowanie epoki	56
--	----

Aleksander Świętochowski — bez złudzeń	56
--	----

(Postać kontrowersyjna — Pierwsze nieporozumienia — Kostium antyczny — Jednostka i społeczeństwo — Uczucia i konwenanse — Kruche podstawy szczęścia — Dlaczego Świętochowski napisał *Dumania pesymisty*)

Eliza Orzeszkowa — logos i mitos	62
--	----

(Nie była „cudownym dzieckiem” ani dzieckiem szczęścia — Kiepskie samopoczucie — Tendencyjność i romans — Rezonerstwo trochę przytłumione — Powieści rodzinne — Tendencyjna moralistka — Znów powieść rodzinna — Brak więzi intymnych — Słabe ogniwa — Miłość i obowiązek — Małe tajemnice — Więcej swobody — Orzeszkowa i naturalizm Zoli — Orzeszkowa i naturalizm Taine’a — Jedyna powieść erotyczna — Małe podsumowanie)

Bolesław Prus — dziwność istnienia	76
--	----

(Skromna biografia — Skromny debiut — Pierwsza odsłona — Czas noweli — Dzieciństwo według Prusa — Inne arcydzieło — Narracja retrospektywna — Prus ewangeliczny i „paraboliczny” — Prus i „Wędrowiec” — Ważne artykuły — Program pisma — Naturalizm Prusa — Zderzenie z „Wędrowcem”: *Placówka* — Życie nie jest nudne — Wnioski — *Lalka* i chaos życia — Dlaczego *Lalkę* przyjęto źle — Wiele wątków i punktów widzenia — Burzenie stereotypów — Wątpliwości budzi też romans — Komplikacje egzystencjalne — Inne kłopoty Madzi Brzeskiej — Deprymujące efekty scjentyzmu: Madzia idzie do klasztoru — Powieści o najmłodszym pokoleniu — *Dzieci* — powieść wyjątkowa — Ślad rosyjski — *Przemiany* — powieść nie dokończona — Przemyslenia na temat Egiptu — Niespodziewany epilog — Higiena życia społecznego — Co od Spencera, a co od Taine’a — Reguły istnieją: trzeba je tylko odkryć — Skromność uzasadniona — Prusa fascynuje życie — Znowu problemy z Wokulskim — Renesans Prusa)

VI. Głosy i glosy. Pozytywiści na rozdrożu 101

Odrzucenie pewnych zasad	101
------------------------------------	-----

Miłość i konwenans. Miłość i obowiązek. Uroda życia	102
---	-----

(Północ — Południe — Prawo do miłości — Gorset Orzeszkowej — Miłość jako żywioł — *Gloria victis* — nie tylko martyrologia — Kontekst biograficzny — Opis realny i idealny — Kłopotliwa uroda świata)

Dobro i zło. Grzech i cierpienie. Zdrada i potępienie	108
---	-----

(Zdrada rosyjskiego oficera — Inna zdrada)

Prawda i kłamstwo. Iluzje i deziluzje. Życie plotki	110
---	-----

(Najlepiej nic o sobie nie wiedzieć — Zaskakująca natura prawdy — „Szara strefa” — Królestwo plotki)

Nowe koncepcje człowieka etycznego. „Nietzscheanizm”. Życie — jako fenomen. „Rodzaje” i „gatunki”	112
(Max Stirner — Jean-Marie Guyau — Fryderyk Nietzsche — Echa indywidualizmu — Fenomen życia — Orzeszkowa „wczesna” i „późna” — Nieśmiały „nietzscheanizm” — Wizja świata a sposób pisania — Ewolucja Prusa: pewne prawidłowości — Świętochowski — kłopoty długowieczności — <i>Twinko</i> — powieść doskonała)	
VII. Spory o sztukę. Jeszcze o naturalistach	121
Krytyka literacka — stan wyjściowy	121
Co opisywać, czyli temat	122
Nie <i>co</i> , lecz <i>jak</i>	124
Psychologia sztuki	126
Jeszcze o naturalizmie	127
Pisarze i książki	128
Na zakończenie	134
Kontynuacje	135
VIII. Wielkie czytała. Najpopularniejsi pisarze	136
Dwie listy	136
Henryk Sienkiewicz	137
Pisarze popularni — przegląd	142
Powieść erotyczna, obyczajowa i dramat — Powieść środowiskowa — Mitologie popularne — Popularni mistrzowie powieści satyrycznej — Powieści historyczne i awanturnicze)	
IX. „Lecz gdzie jest pieśń...” O poezji i poetach	151
Być poetą	151
(Postromantycy — Poza nawiasem — Miejsce poezji — obok pozytywizmu)	
Faleński — klasycyzm i nowatorstwo	152
(Smutna biografia — Poeta osobny — Świat w ruchu — Byt i niebyt — Faleński sceptyczny — „Wola” życia i niepokój istnienia — Niepokoje klasyka — Dygresja: parnasizm — Dwa porządki)	
Asnyk — poeta melancholii	162
(Znowu smutna biografia — Melancholia, nostalgia — co to jest? — Poczucie znikomości istnienia — Nieszczęścia osobiste i narodowe — Rozdarcie i masochizm — Szczególny stan ducha — Cykl <i>Nad głębiami</i> — Silne motywy ucieczkowe — Piękno — źródłem chwilowego ukojenia — Asnyk dostrzega uród świata — Asnyk — czytanie i śpiewanie)	
Konopnicka — kanon kultury i jego obrzeża	174
(Życie jak powieść — Niepokoje debutantki — Trzy pierwsze serie <i>Poezji</i> — układ wewnętrzny — Wiersze w tonacji „wysokiej” — Po co śpiewać?	

— powinności poety — W konwencji epickiej — Arcydzieło poezji: wiersze ludowe — Ruchliwa fala — Wrażenia z podróży — Budowanie kanonu — Wybór roli — Nowele, opowiadania, reportaże)

Poeci tła	185
(Wiktor Gomulicki — Maria Bartusówna — Włodzimierz Stebelski. Julian Kaliszewski. Pisarze nie spełnieni)	
O poezji sumująco. Norwid	191
Zakończenie. Wspólnota i dziedzictwo	195
Budowanie fundamentów	195
Respekt dla rzeczywistości	198
„Prefreudyzm” i dziwność istnienia	200
Wybrana bibliografia	202
Indeks nazwisk	207